

AKTUÁRSKE ANALÝZY V ŽIVOTNEJ POISŤOVNI

Katarína Sakálová, Elena Mojžišová

Úloha aktára v životnej poisťovni

Aktuár plní v životnej poisťovni dve základné úlohy. Prvá úloha je oceňovanie produktov životného poistenia. Výsledkom tohoto procesu je poistné, ktoré poistenec zaplatí poisťovni. Poistné je teda cena, ktorú poistenec zaplatí za to, aby poisťovňa vzala na seba isté riziká a poskytla za to isté garancie súvisiace s úmrtím a dožitím. Súčasťou procesu oceňovania je upisovanie, určovanie predpokladov oceňovania (báza oceňovania), určovanie metódy oceňovania a kalkulácia dodatkových garancií a opcií do ceny produktu.

Ak poisťovňa predá poistku, tak berie na seba zmluvne určité riziká a dáva určité garancie. Druhá úloha aktára sú pozorovania a analýzy súvisiace s vytváraním rezerv na prevzaté riziká a fondov, ktoré umožnia poisťovni plniť všetky svoje zmluvné záväzky, najmä záväzky voči poistencom.

Plnenie tejto druhej úlohy (ďalej budeme používať pojem aktuárske analýzy) je nevyhnutnou súčasťou existencie každej životnej poisťovne napriek tomu, akokoľvek dobre oceníla svoje produkty. Vyplýva to zo skutočnosti, že oceňovanie produktov je založené najmä na predpokladoch o tom, čo sa stane v budúcnosti. Druhou úlohou aktára potom je porovnávanie predpokladaného a skutočného a vyhodnocovanie vplyvu, ktorý má rozdiel medzi predpokladaným a skutočným na finančný stav životnej poisťovne a jej schopnosti plniť záväzky.

Aktuárske analýzy v životnej poisťovni – príčiny a ciele

Analyzujeme najprv, aký bude bezprostredný dôsledok odlišnosti predpokladaného a skutočného na situáciu životnej poisťovne. Týmto dôsledkom je vznik takzvaného prebytku. **Prebytok** je definovaný ako rozdiel aktív a pasív poisťovne k určitému dátumu ohodnocovania. Prebytok sa teda určuje priebežne. Ak sa zisťuje každoročne, mohol by sa nazvať aj „ročný zisk“. Ak teda F_{t-1} je hodnota aktív poisťovne (fond) a V_{t-1} je hodnota pasív poisťovne na začiatku roka t , potom prebytok, ktorý vznikne počas roka t , je

$$(F_t - F_{t-1}) - (V_t - V_{t-1}).$$

Od zisku, ktorý má poisťovňa z niektorého produktu, sa prebytok odlišuje najmä preto, že produkty životného poistenia patria medzi dlhodobé investície (v SR v priemere asi 20-25 rokov). Zisk pri takomto produkte môže teda poisťovňa určiť až po vyrovnaní všetkých svojich záväzkov, t. j. po ukončení poistenia.

Každá životná poisťovňa teda musí počas svojej existencie aspoň raz za rok určovať hodnotu (ohodnocovať) svojich aktív a pasív, určovať a analyzovať prebytok. Dôvody a ciele týchto aktuárskych analýz sú nasledujúce:

- **vyšetrovanie a demonštrácia solventnosti** – solventnosť je v jednotlivých štátoch legislatívne určený prebytok aktív životnej poisťovne nad jej pasívami, ktorý kontroluje dozor nad poisťovníctvom;
- **poistenci s podielom na zisku** – majú záujem poznať nielen veľkosť každoročného prebytku, ale aj svoj podiel na ňom;
- **akcionári životnej poisťovne** – potrebujú vedieť, ako hospodári životná poisťovňa a aký výnos z ich investície im životná poisťovňa prináša;
- **investičná politika životnej poisťovne** – aj poisťovňa potrebuje informácie o svojom finančnom stave, pretože veľkosť prebytku má vplyv na jej investičnú politiku – väčší prebytok umožňuje poisťovní zvyšovať úroveň voľných aktív, investičný výnos a realizovať vývoj nových produktov.

Tieto štyri príčiny ohodnocovania sú dosť často v konflikte. Aj keď poisťovňa zverejňuje výsledky aspoň jedného ohodnocovania, bežne realizuje interne aj viac ohodnocovaní. Samotné ohodnocovanie, ale aj prezentácia jeho výsledkov, je závislá teda od toho, komu sú tieto výsledky ohodnocovania určené.

Úlohou aktuára, ktorý realizuje toto ohodnocovanie, je výber metódy ohodnocovania a súboru predpokladov na ohodnocovanie (báza ohodnocovania). Tie vyberá aktuár v súlade s cieľom ohodnocovania a tiež v súlade s tým, či výsledky ohodnocovania budú publikované alebo interné. Výber metód a bázy ohodnocovania je však závislý aj od legislatívy krajiny, v ktorej poisťovňa pôsobí. Napríklad v Nemecku je regulácia tohoto výberu omnoho prísnejšia ako napríklad v UK. Aktuár musí ďalej brať do úvahy aj záujmy tých skupín ľudí, ktorým sú venované výsledky ohodnocovania.

Prvým adresátom aktuárskych analýz je **dozor nad poisťovníctvom**. V SR ho momentálne realizuje Úrad pre finančný trh. Legislatíva, ktorá určuje pravidlá hry v oblasti životného poistenia, určuje aj požiadavky dozoru nad poisťovníctvom. Dozorný orgán dozerá v prvom rade na to, aby bol poisťovňa zodpovedne manažovaná a najmä aby bola solventná.

Legislatíva príslušného štátu pritom presne definuje solventnosť. Druhou hlavnou úlohou dozoru je chrániť záujmy tých poistencov, ktorých poistné plnenia sú závislé od ľubovôle životnej poisťovne. Sú to najmä poistenci, ktorí si zakúpili poistenia s podielom na zisku poisťovne, ale aj produkty investičného životného poistenia (unit linked contracts).

Druhou skupinou adresátov sú **vlastníci poisťovne**. Vlastníkmi poisťovní v SR, ktoré sú skoro všetky akciovými spoločnosťami, sú **akcionári**. V prípade vzájomnej (mutual) poisťovne sú vlastníkmí samotní poistenci. Záujmom vlastníkov poisťovne je maximalizácia výnosu z akcií pri čo najmenšom riziku (solventnosť poisťovne).

Treťou skupinou adresátov sú samotní **poistenci**. Prvoradým záujmom všetkých poistencov je výplata poistného plnenia. V ich záujme je teda tiež zachovanie solventnosti poisťovne. Ďalšie požiadavky poistencov závisia od druhu poistného kontraktu, ktorí si zakúpili v poisťovni. Poistenci s podielom na zisku očakávajú napríklad maximalizáciu zisku. Napríklad vo Veľkej Británii a v Írsku sa v poisťovniach, ktoré predávajú produkty s podielom na zisku, delia o zisk poistenci s podielom na zisku a akcionári v pomere 9:1.

Štvrtou skupinou, ktorá má záujem o aktuárske analýzy, sú samotní **aktuári**. Keďže im zo zákona vyplýva určitá zodpovednosť za stav v poisťovni, snažia sa o zachovanie svojich profesionálnych štandardov.

Literatúra.

1. BLACK, K., JR., SKIPPER, H., D., JR.: *Life Insurance*. Prentice Hall 1994.
2. *Life Insurance*. Modul F. Študijné materiály Institute of Actuaries, Oxford, 1995.
3. LUFFRUM, G.: *Actuarial investigations*. Oxford: Institute of Actuaries 1992.
4. SAKÁLOVÁ, K.: *Oceňovanie produktov v životnom poistení*. EU Bratislava 2001 (8,05 AH). ISBN 80-225-1350-4.